

Lovsång som tonsatt bön

Ett förslag till taxonomi

David Davage

ALT School of Theology

ABSTRACT

Denna artikel svarar på frågan ”Hur skulle en definition av lovsång kunna se ut som skapar förutsättningar för interdisciplinär dialog genom att ta på allvar sin utgångspunkt i hymnologins mångfacetterade studieobjekt utan att därmed begränsas till att representera endast ett specifikt kulturellt, liturgiskt eller teologiskt uttryck?”. Frågan besvaras genom att först ge en översikt över betoningar i det Lester Ruth och Lim Swee Hong kallar ”Contemporary Praise & Worship” och överlappningar med den svenska hymnologiska forskningens definitioner av begreppet ”psalm”. Dessa ställs sedan i dialog med ett bibliskt ”rotsystem”. Tillsammans utgör dessa en grund för att definiera ”lovsång” som ”tonsatt bön”, med vidare betoning på att den som sådan kan ses som en respons på Guds närvaro och frånvaro. Definitionen ligger så till grund för en taxonomi där olika aspekter av denna tonsatta bön specificerade i dialog med teoretiska ramverk som utvecklats inom hymnologin och musikvetenskapen. Avslutningsvis resonerar artikeln kring tre områden där taxonomin kan fungera klagörande både inom och utanför akademien.

Keywords: lovsång, taxonomi, psalm, musikvetenskap, hymnologi

INTRODUKTION

Vad är lovsång? Frågan diskuteras intensivt både i och utanför akademien. Utanför akademien har skiljelinjer mellan lovsång och annan typ av församlingssång ofta dragits upp runt (musik)stil, så att lovsång förknippas med specifika (musikaliska) uttryck. Den kristna sångaren Nils Börge Gårdh (2017) frågar till exempel i tidningen *Dagen*:

Varför bara lovsång? Jag vill ha mer! Mycket mer! Jag vill ha unison sång, sånger som lyfter där alla kan vara med och sjunga. Körsång. Blåsorkester. Gospelkör. Orgelklang. Solister. ... Jag förstår att lovsången har sin plats i gudstjänsterna – men den kan inte täcka alla musikaliska behov.

Samtidigt visar en av replikerna till Gårdh, skriven av Lars Petersson (2017), att man ofta talar förbi varandra:

Lovsången är inte för oss utan för Gud. De tre första buden handlar om tillbedjan. Vi är skapade för Guds egen skull. Det är därför vi är ett lovsjungande folk. Vi ger vår kärlek, tillgivenhet, beundran till Gud genom våra böner, vår sång, genom våra liv. Det är därför vi är ett lovsjungande folk ... Himlen är full av lovsång. Varför? För att Gud är trendkänslig? Nej, för att i mötet med Gud finns inget annat gensvar än att tillbe och lovsjunga.

För Peterson blir lovsången inte en (musik)stil, utan ett (i huvudsak musikaliskt?) gensvar som flödar ur en viss livshållning. Det råder alltså en slags språkförbistring som grundar sig i en brist på samsyn gällande grundläggande definitioner, och läget är inte bättre inom akademien. I rapporten *Kristen tro på glid* (Josefsson, Wahlström och Wenell, 2022), utgiven av Institutet för Pentekostala Studier, används till exempel begreppet ”lovsång” med en rad olika implicita innebörder, utan att detta adresseras eller diskuteras explicit. I en av artiklarna i rapporten presenteras resultatet av en enkätundersökning där unga kristna fått rangordna 16 faktorer utifrån hur viktiga de är för deras tro. En av dessa faktorer, som procentuellt räknats högst, är ”lovsång” (Zeiffert, 2022, s. 72). Termen som sådan definieras dock inte, vare sig i enkäten eller i den efterföljande analysen. Ändå förutsätter det efterföljande resonemanget att begreppet ska förstås som betecknandes ett specifikt *uttryck*, en ”kultur” (Zeiffert, 2022, s. 72). I kontrast till detta hänvisar en annan artikel, som studerar ”tron/trosidentiteten i skärningspunkten svensk kultur/svensk kyrkkultur/hemmets kultur hos unga med invandrarbakgrund” (Karlsson, 2022, s. 162), till att det finns *olika* lovsångsstilar i dessa mångkulturella sammanhang (Karlsson, 2022, 175), medan rapportens förord återigen verkar förstå lovsång som en viss typ av musikaliskt *uttryck*, ett uttryck som verkar identitetsformande för individen och förmedlar trons innehåll (Josefsson och Wenell, 2022, s. 18–19).

Poängen här inte att kritisera de slutsatser som dras i rapporten. I stället får dessa exempel tjäna som illustration på den utmaning som forskning på ”lovsång” står inför. Två faktorer bör därför nämnas som sätter exemplen ovan i ett större sammanhang.

Den första är att svensk forskning på ”lovsång” fortfarande är i sin linda. Antalet svenska studier som explicit använder denna terminologi för att beteckna sitt studieobjekt är få.¹ I ljuset av att hymnologin – som är det (till stor del interdisciplinära) forskningsfält inom

¹ Tongivande studier inkluderar Fahlgren (2013); Wastesson (2014). Hit hör också Selander (1973); Selander (1980); idem (2006); Nisser (2009), samt, i viss mån, min egen populärvetenskapliga bok (Davage, 2020). Det finns också ett antal uppsatser på kandidat-, magister- och masternivå som använt begreppet ”lovsång” i relation till sitt material, se till exempel Eidenskog (2021); Grenehed (2023); Gyll (2019); Simon (2008); Trulsson (2023); eller Vingren (2018, vars avhandlingsprojekt fokuserar ”lovsång” som uttryck för senmodern kristen spiritualitet).

vilket studiet av ”lovsång” rimligen hör – haft svårigheter att definiera både disciplinen i sig (där själva termen hymnologi minskat i användning, så Wastesson, 2015, s. 5), samt sina studieobjekt,² är det dock inte förvånande att det inte finns någon samsyn kring hur lovsång bäst definieras.

Den andra faktorn är att en gemensam, övergripande definition inte alltid eftersträvas – de olika definitionerna är i stället ofta naturliga konsekvenser av metodvalet att låta termerna definieras av den empiri som studeras. I det avseendet är mångfalden betydelser inte något problem, utan snarare en resurs. Samtidigt finns tillfällen där mer översiktliga och komparativa analyser behöver göras, inte minst i ljuset av hymnologins interdisciplinära anslag, där studier av församlingssång i en viss kyrkogemenskap behöver kunna genomföras i dialog med både andra grenar av kyrkotrådet och andra forskningsfält som musikvetenskap, bibelvetenskap, praktisk teologi, systematisk teologi, och så vidare. I sådana sammanhang blir de olika definitionerna inte nödvändigtvis resurser – snarare potentiella problem.

Syftet med denna artikel är att söka bringa klarhet i den ovan nämnda språkförbistringen genom att svara på följande problemställning: ”Hur skulle en definition av lovsång kunna se ut som skapar förutsättningar för interdisciplinär dialog genom att ta på allvar sin utgångspunkt i hymnologins mångfacetterade studieobjekt utan att därmed begränsas till att representera endast ett specifikt kulturellt, liturgiskt eller teologiskt uttryck?” Mer precist avgränsas artikeln till att i dialog med svensk hymnologisk forsknings hittills vanligast återkommande term för att beteckna sitt studieobjekt – ”psalmen” – föreslå en definition av lovsång som har sin grund i det bibliska rotsystem som historiskt ofta anförts för att definiera just ”psalm”, samt presentera en taxonomi som bygger på grundläggande teoretiska perspektiv från hymnologin och musikvetenskapen. Begreppet ”rotsystem” används här för att belysa att delar av den hymnologiska begreppsapparaten, i synnerhet begreppen ”lovsång” och ”psalm”, är svenska översättningar av hebreiska och grekiska termer som förekommer i Gamla och Nya testamentet, och att en analys av hur de används i Bibeln därför kan utgöra en viktig utgångspunkt för att svara på artikelns problemställning.

Det teoretiska resonemanget i artikeln är strukturerat i sex delar. Efter inledningen följer ett kortfattat litteraturstudium som metodiskt svarar an på problemformuleringens andra del (om utgångspunkter). Mer precist ges här en översikt över särdrag i den moderna ”lovsångens” historia (del 2), samt en sammanfattning av några viktiga aspekter av den svenska hymnologins definitioner av begreppet ”psalm” (del 3). Syftet med dessa två delar är att visa att även om vitt skilda kyrkosammanhangs gemensamma sång skildras – sammanhang som inte minst format distinkta liturgiska praktiker och teologiska betoningar – finns gemensamheter som skulle kunna motivera bruket av en i högre grad gemensam terminologi vid komparativa akademiska studier av dessa uttryck. Del 4 introducerar sedan det jag ovan betecknat som det bibliska ”rotsystemet”. Här används den grundläggande exegetiska metoden närläsning, och resonemanget svarar an på problemformuleringens första del. Detta leder så vidare till del 5, där jag presenterar en möjlig definition av ”lovsång” som svar på artikelns problemställning i sin helhet, samt del 6, där jag utvecklar en tillhörande taxonomi i dialog med

² Viktiga bidrag gällande hymnologin har historiskt presenterats av bland andra Arvastson (1963); Selander (1973); Hansson (1985); Hellström Selander (1985); Håkanson (2006); och Ekström (2006). För diskussionen om hur studieobjektet ska definieras, se utöver dessa också till exempel Frostensson (1963); Eggehorn (1998); Selander (1999); Skyum-Nielsen (2014); samt Wigorts Yngvesson (2019). Här bör nämnas att svensk hymnologisk forskning primärt fokuserat på psalmanalyser, urvalsfrågor i relation till olika utgåvor, revisionsarbete med mera.

hymnologiska och musikvetenskapliga analysverktyg, följt av ett resonemang kring implikationer och en avslutning (del 7).³

GRUNDDRAG I DEN MODERN LOVSÅNGENS HISTORIA

I *A History of Contemporary Praise & Worship* visar Lester Ruth och Lim Swee Hong (2021) hur den moderna lovsången (eng. ”Contemporary Praise & Worship”) är ett resultat av att två liturgiska teologier stömmat samman. Den ena kallar de ”Praise & Worship,” den andra ”Contemporary Worship” (liknande resonemang förs också i Scheer, 2019). Nedan kommer dessa kort att introduceras, följt av ett resonemang kring det som i forskningen betecknats som ”Retuned Hymn Movement”.

Praise & Worship

Den första strömmen, ”Praise & Worship” (ofta översatt på svenska till ”lovsång och tillbedjan”), har enligt Ruth och Hong (2021, s. 9–10) sina (pentekostala) rötter i Reg Layzells erfarenheter under en mötesserie i Abbotsford i Kanada, januari 1946. Ruth och Hong förlägger därmed ursprunget tidigare än Jesusrörelsen på 1990-talet, som annars är vanligt (se till exempel Lamport, Forrest och Whaley, 2019b):

By Layzell’s own account, his ministry began dreadfully. Since the host pastor was critically ill, Layzell had responsibility for the entire service, both singing and preaching. Neither went well. Sunday was a flat disaster, as was Tuesday night, the second night of his worship leadership. By Wednesday morning Layzell was desperate. Fasting, he arrived at the church early that morning and began to pray. Feeling sorry for himself, he begged God for some kind of blessing since he was obligated to continue the meetings for the whole week. Around noon a Scripture verse came to mind as he was praying: ”But thou art holy, O thou that inhabitest the praises of Israel” (KJV). He did not remember the exact verse reference (Ps. 22:3) at first, but accepted the verse as a gift from God nonetheless.

Denna uppenbarelse innebar för Layzell ett tydligt genombrott, där han genom att lovprisa – först själv, och sedan tillsammans med församlingen – menar sig uppleva något som närmast kan kallas för en väckelse. Detta tolkas som en bekräftelse på att bibeltolkningen varit korrekt (Ruth och Hong, 2021, s. 11), och när Ps 22:3 så småningom lästes samman med Heb 13:14 var den teologiska grunden för Praise & Worship lagd: Gud uppmanar sitt folk att lovprisa som ett offer, oavsett livssituation, och när detta görs har Gud lovat att komma med sin närvaro. Genom Layzells kopplingar till Latter Rain-väckelsen kom denna teologi att så

³ Det kan noteras här att artikeln alltså kombinerar litteraturstudier med exegetiska metoder i ett i huvudsak teoretiskt resonemang där den föreslagna definitionen diskuteras i kontinuerlig dialog med andra förekommande definitioner inom det hymnologiska forskningsfältet. I ljuset av taxonomin är den föreslagna definitionen sedan tänkt att kunna användas i en rad olika sorters studier som har sina respektive metoder och tillvägagångssätt. Artikeln är på så vis ett försök att överbrygga inkommensurabilitet mellan olika discipliner utan att begränsa *hur* lovsång kan studeras.

småningom få genomslag både nationellt och internationellt – Layzell kom bland annat att besöka Sverige på 1950-talet – och över tid utmejslades fyra centrala idéer:⁴

1. För det första gjordes en distinktion mellan *lovprisning* (”praise”) och *tillbedjan* (”worship,” distinktionen introducerades i Cornwall, 1983), där den förra blev förutsättningen för den senare. En annan vers ur Psaltaren, Ps 100:4 försåg med en biblisk modell: Med början i tacksägelse och ett lovprisningens offer skulle församlingar röra sig närmare Guds tron i tillbedjan.
2. För det andra sågs lovsång som en kollektiv musikalisk aktivitet (”a corporate musical enterprise”, Ruth och Hong, 2021, s. 125), där rörelsen mot Guds tron innebar att de som ledde sången kom att betecknas som *lovsångsledare* (se särskilt resonemangen kring Davids tabernakel i Conner, 1976). Gamla testamentets leviter blev förebilder och David kom att ses som en prototyp, inte minst i sättet han dansar utan att bry sig om andras åsikter i 2 Sam 6.
3. För det tredje ansågs Gud vara aktiv i lovsången genom helande, upprättelse, befrielse, och frälsning från synd, och detta innebar att församlingen också förväntades vara aktiv genom att till exempel lyfta eller klappa händerna, dansa, falla på knä, och så vidare.
4. För det fjärde fanns ett återkommande fokus på bibeltexter, där enskilda verser kom att knytas samman till större bibliska mönster som församlingen uppmanades anamma. Till de mest frekvent citerade bibelböckerna hörde Psaltaren, Krönikeböckerna och Uppenbarelseboken.

Denna liturgiska teologi kom alltså också att påverka svenskt gudstjänstliv, framför allt i väckelsekristna rörelser,⁵ och en indikation på detta är de många populärt skrivna böcker som publicerats på temat lovsång. I dessa böcker beskrivs lovsång återkommande *instrumentellt* – som ett redskap för att förflytta församlingen närmare Guds tron – samt som ett uttryck för en livsstil, tänkt att forma individen till en ”tillbedjare”.⁶

Contemporary Worship

I viss kontrast till Praise & Worship kännetecknas det Ruth och Hong kallar ”Contemporary Worship” inte av en ”lovprisning-till-närvaro”-teologi utan i stället ett fokus på att överbrygga avståndet mellan kyrkan och hennes samtid (Ruth och Hong, 2021, s. 173). Återkommande nämns vikten av att skilja form från innehåll, inte minst i ljuset av 1 Kor 9:22b: ”Allt har jag varit inför alla, för att åtminstone rädda några” (Bibel 2000). Viktiga i denna utveckling var

⁴ För en närmare analys av Latter Rain-väckelsen i Sverige och Layzells roll i den, se Norlén och Kjellberg (2010). Givet att Latter Rain-väckelsen också orsakade en del kontroverser bör nämnas att förankringen i den bredare pingströrelsen skedde genom att andra tongivande röster som till exempel Judson Cornwall och Kevin Conner plockade upp och utvecklade Layzells teologiska ramverk (se särskilt Cornwall, 1973; 1983; 1985; Conner, 1976).

⁵ Den svenska historieskrivningen har dock traditionellt betonat andra rötter, se till exempel Selander (1973), Selander (1980) och Fahlgren (2013); jfr Nisser (2009).

⁶ Till exempel Redman (2002), Lundqvist (2002), Zschech (2003), Wikström (2014), Ekman (2010), Tomlin och Whitehead (2017). För en kritik, se bland annat Davage (2020). Se också särskilt Vingren (2018).

bland annat metodisterna i början på nittonhundratalet, som Ruth och Hong menar präglades av en viss liturgisk ikonoklasm (Ruth och Hong, 2021, s. 169; jfr Scheer, 2019, s. 294), en evangelistisk pragmatism där förändrade former för lovsången betonades som avgörande för att nå sin samtid.

I takt med att man i högre utsträckning började tala om att generationer hade olika erfarenheter och perspektiv kom så också den unga generationen att hamna i särskilt fokus (Ruth och Hong, 2021, 178–198). Detta innebar förändringar i språk, uttrycksätt, en ökad användning av teknik och ett fokus på excellens.⁷ Pop/rock-musiken, samt gospeln (särskilt i afro-amerikanska församlingar) etableras som primära musikaliska uttryck, och orsakar mycket debatt (för en översikt, se särskilt Dueck, 2017).

Retuned Hymn Movement

Hade teckningen av lovsångens historia slutat här skulle en definition av lovsång som i huvudsak lovprisande musik, tonsatt i en pop/rock-genre kunnat vara möjlig, men det vore att missa andra viktiga rörelser. Som en motreaktion på bland annat det man uppfattade som för enkla och tematiskt snäva texter kom nämligen på 1980-talet en ”Retuned Hymn Movement” att växa fram. Enligt Bruce H. Benedict och Lester Ruth (2019, s. 301) var denna rörelse ”an expression of church music that began in the 1980s focused around writing new tunes to forgotten hymn texts from the eighteenth and nineteenth centuries”. Genom att tonsätta äldre sånger i pop/rock-stil sökte man alltså skapa större teologisk bredd, samtidigt som man bevarade en modern form. Detta gällde inte bara äldre sånger, utan också bibliska texter – inte minst psaltarpsalmer – något som medförde att lovsången kom att rymma mer än bara vissa specifika musikaliska genrer och innehållsliga former.⁸

En viktig slutsats här är alltså att begreppet ”lovsång”, även inom ramen för det som betecknas av Ruth och Hong som ”Contemporary Praise & Worship” inte kan begränsas till att förstås som ett specifikt kulturellt uttryck eller som tonsatt enbart i vissa specifika musikaliska genrer. Även om den moderna ”lovsången” har sina rötter i pentekostala och evangelikal miljöer kan den, vidare, inte heller längre begränsas till dessa kyrkogrenar. Kort sagt behöver forskningen alltså en definition av ”lovsång” som gör rättvisa åt dessa förskjutningar över tid.

PSALMEN I SVENSK HYMNOLOGISK FORSKNING

Om beskrivningen av den moderna lovsångens historia alltså framför allt rört sig i internationella pentekostala och evangelikal miljöer har den svenska hymnologins fokus som regel varit på den evangelisk-lutherska kyrkans liturgi och dess bruk av ”psalmer”. Det innebär att även om hymnologin är ”den vetenskapliga forskningsgren som behandlar sången i kyrka och samfund” (Hellström och Selander, 1985, s. 7) har sången i hög utsträckning definierats i relation till en specifik kyrkotradition. Som nämnts i inledningen är detta oftast att se som en resurs, men för det specifika komparativa studiet kan bruket av två skilda begrepp – lovsång och psalm – ge sken av grundläggande skillnader som inte alltid är motiverade. Jag menar alltså att även om den bild som tecknats av den moderna lovsången haft andra teologiska betoningar och liturgiska uttryck finns gemensamheter som är värda att synliggöras. Så här skriver till

⁷ Som den kristna musikern Larry Norman uttryckte det: ”Why should the devil have all the good music?” (citerad ur Scheer, 2019, s. 284).

⁸ Jag har analyserat de förändringar som omskrivningen av Psaltarens psalmer i denna typ av projekt medför i Davage (kommande 2024).

exempel Allan Arvastson (1963, s. 10) i inledningen till sin diskussion av den svenska psalmens historia:

Psaltaren har varit den förnämsta inspirationskällan för den kristna psalmdiktningen genom tiderna. Själva ordet psalm, ursprungligen även hos oss liksom överallt i kristenheten en benämning som var reserverad för innehållet i Psaltaren, har i de nordiska länderna blivit den gängse benämningen på kyrkans församlingssång, kyrkovisan. Denna är principiellt och till grundkaraktären den vid gudstjänsten av församlingen sjungna sången. Den utgör huvudformen för församlingens aktiva gudstjänstdeltagande. Från annan andlig diktning skiljer den sig genom anslutningen till kyrkan och genom sin karaktär av sång med nära samband mellan text och ton. Ord och melodi bör bilda en enhet. Att kyrkovisan principiellt utgör gudstjänstsång innefattar emellertid en mycket riklig användning också utanför kyrkan. Framför allt står den av ålder i nära samband med hemmet och med skolan. Vidare har kyrkans psalm att göra med alla dagar, inte blott söndagen ... Att vardagens melodi bör vara med som en ton även i kyrkans sång är en sanning som i vårt land under senare tid har fått ny aktualitet.

Ett antal observationer kan göras här. För det första betonar Arvastson *Psaltaren* som ett avgörande rotsystem. För det andra beskrivs ett överlappande spänningsfält mellan *kyrkans musik* och *det omgivande sambället*. För det tredje definieras ”psalm” som *kyrkans församlingssång*. Så formulerade blir det tydligt att samtliga betoningar också förekommer i diskussionen kring den moderna lovsångsmusiken, så att man, skulle man byta ut orden ”psalm” och ”kyrkovisa” mot ”lovsång” i texten ovan, skulle kunna konstatera att beskrivningen fortfarande fungerar.⁹

Andra forskare har dock argumenterat för en snävare definition av ”psalm” i dialog med sin empiri.¹⁰ Sven-Åke Selander (1973, s. 11; jfr. Hansson, 1985, s. 18) menar till exempel att hymnologins primärmaterial utgörs av ”psalm och andlig sång”, det vill säga skiljandes på de två, som i sin tur ytterligare avgränsas från ”andlig dikt” (för ett delvis kontrasterande perspektiv, se Frostensson, 1963, s. 644.). Karl-Johan Hansson (1985, s. 19) definierar psalm som ”den för kollektivt bruk avsedda sången i kyrka och samfund,” medan Ylva Eggehorn (1998, s. 12; se också Wigorts Yngvesson, 2019, 18–19) menar att

kraven på en psalm är följande: den ska vara kollektiv, dess ”jag” är ett ”vi”, den skall vara teologiskt lödig och stå i förbindelse med traditionen, den skall vara bärare av en i konstnärligt avseende egen röst och ha något att säga i samtiden.

En betoning på kollektivet finns också i Inger Selanders diskussion av kriterier i psalmkommittéers arbete. Selander (1999, s. 45) menar att en psalm skiljer sig från andra texter genom att den ska (mina kursiveringar):

fungera som förmedlare av ett budskap, som en del i en kommunikation, och kvaliteten måste bedömas i relation till avsändare (kyrkan), användare (den gudstjänstfirande gemenskapen) och medium (sång) samt den retoriska situationen (gudstjänsten). Även om man kan sjunga en psalm privat är den avsedd för församlingssång och inlemmad i en psalmbok tillhör den kyrkan, är dess röst, inte den enskilde individens.

⁹ Detsamma skulle kunna sägas om den historiska översikten i Wigorts Yngvesson (2019, s. 175–234). Jämför till exempel resonemanget kring ”psalm som livsyttring” (s. 224) med Ulf Ekmans (2010, s. 4, 7) beskrivning av lovsång som ”en verklig kallelse och en livsstil som Herren gett till alla sina barn,” där det ”inte i första hand [handlar om] att *göra* något utan att *vara* något” (kursiveringar i original).

¹⁰ Se dock Skyum-Nielsen (2014, s. 15), där en psalm definieras som ”en tekst med kristent indhold på sangbare vers”. För en god översikt, se Ekström (2006, s. 9–11).

Den måste passa in i liturgin eller gudstjänstordningen och traditionen hos det trossamfund som skall använda den.

Det sistnämnda (kursiverade) tyder på att begreppet ”psalm” inte kan begränsas till en specifik typ av sång utan bör kunna användas på församlingssång i en mängd olika trossamfund, det vill säga också inkludera det som beskrivits som ”lovsång” ovan. Selandercitatet utgör därmed en viktig påminnelse om att ett forskningsfält som har sången i kyrka och samfund som fokus inte enbart kan definiera sin terminologi relation till en *specifik* kyrklig tradition, utan måste reflektera över hur denna terminologi fungerar också i mötet med andra traditioner. Precis som begreppet ”lovsång” verkar det alltså som att begreppet ”psalm” (ofta) kommit att få en snävare betydelse än vad som kan motiveras utifrån det studerade materialet. I ljuset av den ovan beskrivna ”Retuned Hymn Movement” samt den betoning på sångens funktion som *sjungen teologi* bland både den moderna lovsångens företrädare och svenska hymnologer – en idé som ofta härleds till Martin Luther (se till exempel Wigorts Yngvesson, 2019, s. 195), men som har rötter ner i andra templets tid – kan det alltså konstateras att det finns innehållsliga överlappningar mellan ”psalm” och ”lovsång” som kan motivera en fortsatt reflektion kring hur begreppen kan definieras inte bara i studier som vill fokusera på just dessa överlappningar, utan mer generellt, för att skapa förståelse för olika forskares studieobjekt. I ljuset av hymnologins fokus på sånger som sjungs i gudstjänsten (så Selander, 1973, s. 11) tycks det motiverat att båda begreppen skulle inrymma en musikalisk bredd.¹¹

Här bör dock nämnas att denna typ av observationer inte är nya. Redan Anders Frosensson (1963) – som har en bred definition av ”psalm” som hemmahörande ”i ett gränsområde mellan teologin och litteraturen” där psalmskribenten innehållsligt ”kan röra sig lika långt som den kristna tanken, troserfarenheten, kunskapen och förbönen” (s. 647) – noterar att

genom hela 1700-talet går ett starkt flöde av pietistisk och herrnhutisk sång, ofta egenartad och ibland också litterärt betydande. Från början av 1850-talet kommer väckelsepsalmen ... Därmed har slussportarna öppnats för en bred och brusande ström, som går genom årtiondena och samfunden och 1915 i en skimrande våg lyfts upp i Lewi Pethrus ”Löftena kunna ej svika”. (s. 646)

Om det alltså finns tydliga kontinuiteter över tid, hur kan en definition av lovsång bäst formuleras som inte begränsar termen till ett specifikt ([neo-]pentekostalt?) liturgiskt uttryck? Eftersom den hymnologiska forskningen ofta haft fokus på diakrona förändringar inleds dess historiska översikter ofta med reflektioner kring till tidigkristet bruk och nytestamentlig terminologi. Två texter som varit särskilt viktiga i både svensk hymnologisk forskning och forskning på den moderna lovsången är Ef 5:19 och Kol 3:16, inte minst för att dessa verser innehåller för hymnologin centrala begrepp: psalmer (gr. *psalmos*), hymner (gr. *hymnos*) och andlig sång (gr. *ōdais pneumatikais*). Dessa verser kan därför utgöra en lämplig startpunkt för tecknandet av ett möjligt gemensamt bibliskt rotsystem.¹²

¹¹ Här blir analyserna ibland för oprecisa, som när Wigorts Yngvesson (2019, s. 194), skriver ”psalmer eller bibliska visor och gospel,” som om psalmer inte skulle kunna kläs med gospel som musikalisk språkdräkt.

¹² Jfr Håkansson (2006, s. 11) påstående att ”den grundläggande källan för att få svar på sådana frågor [om kyrkomusikens teologi] är naturligtvis Bibeln”.

ROTSYSTEMET

Psalmer, hymner och andlig sång

Hur ska då de tre termer som används i Ef 5:19 och Kol 3:16 förstås? Enligt Arvastson (1963, s. 12) bör skillnaderna inte överdrivas – ”sannolikt har gränserna dem emellan inte varit skarpt utpräglade”. Samtidigt såg vi ovan att Selander skilde på just *psalm* och *andlig sång*, och försök att skilja de tre har också gjorts i den bibelvetenskapliga forskningen, inte minst i dialog med kyrkofädernas tolkningar (se till exempel Martin, 1964; Mitton, 1976; jfr Bruce, 1985).

Gör vi en exegetisk närläsning av verserna samt analyserar bruket och förekomsten av de tre termerna *psalmos*, *hymnos* och *ōdē* i Nya testamentet står det snart klart att de nytestamentliga texterna återkommande använder de två förstnämnda (samt motsvarande verbformer) i hänvisningar till *Psaltarens psalmer*.¹³ Däremot förekommer *ōdē* utöver de två bibeltexterna ovan endast i Uppenbarelseboken, där ordet förknippas med en ny sång om Kristus.¹⁴ Det finns dock skäl att tänka sig att även detta begrepp hänvisar till Psaltaren i Ef 5:19 och Kol 3:16. I den grekiska översättningen av Psaltaren återfinns nämligen alla tre begrepp i psalmernas överskrifter.¹⁵ Precis som den trefaldiga upprepningen i till exempel 2 Kor 12:12 är det därför rimligt att tänka sig att Ef 5:19 och Kol 3:16 pekar tillbaka till Psaltaren och dess mångfald av psalmer. Arvastson verkar få rätt i sin observation. För att svara på frågan om hur en definition av ”lovsång” kan se ut behövs alltså en diskussion av den antologi som de två verserna pekat på: Psaltaren.

Böner, lovsånger och psalmer

Psaltarens tillkomsthistoria är snarig och komplex, och forskningslitteraturen omfattande. Här är inte platsen att gå in i detalj på hur olika delsamlingar kan ha sett ut som så småningom kom att fogas samman i en större helhet.¹⁶ Fokus är i stället på de begrepp som använts för att beteckna antologin.

¹³ Matt 26:30; Mark 14:26; Luk 20:42; 24:44; Apg 1:20; 13:33; 16:25; jfr Hebr 2:12. Den bibelvetenskapliga forskningslitteraturen på dessa verser (och deras inbördes relation) är omfattande. Observationerna i detta stycke överlappar med slutsatsen som dras i Lincoln (1990; jfr Dunn, 1975), som på ett liknande sätt skriver att ”the three terms used here are best seen as another example of this writer’s fondness for piling up synonyms, which in this case he has been able to take over from Colossians. They are the three most common terms in the LXX for religious songs and occur there interchangeably in the titles of the psalms. Elsewhere, Josephus associates ὕμνοι, ’hymns,’ with ψαλμοί, ’psalms,’ in Ant. 12.7.7 § 323 and with ᾠδαί, ’songs,’ in Ant. 7.12.3 § 305. Their synonymity makes it all the more likely that the adjective πνευματικῆς, ’spiritual,’ although agreeing in gender with only the last in the series, embraces all three terms”.

¹⁴ Upp 5:9; 14:3; 15:3.

¹⁵ För *psalmos*, se LXX Ps 3–14; 18–24; 28–30; 37; 39–40; 42–43; 45–50; 61–67; 72; 74–76; 78–84; 86–87; 91; 93; 97–100; 107–109; 138–140; 142; för *hymnos*, se LXX Ps 53–54; 60; för *ōdē*, se LXX Ps 4; 29; 38; 44; 47; 64–67; 74–75; 82; 86–87; 90–92; 94–95; 107; 119–133. För en fullständig översikt, se Willgren (2016, s. 405–411).

¹⁶ Översikten nedan bygger på den klassiska introducerande översikten i Seybold (1990), samt på mitt mer detaljerade resonemang i Willgren (2016). För en uppdaterad och innovativ teckning av Bibelns ”böckers” tidiga tillkomsthistoria som tar på allvar den materiella kultur i vilken de traderades, se Mast-njak (2023).

En given startpunkt i en sådan diskussion är Ps 72:20. Versen lyder ”här slutar David, Jishajs sons böner” (hebr. *kollu tefillot david ben-jishaj*). Jag har i tidigare publikationer argumenterat för att versen ursprungligen var en skrivarkolofon som beskrev innehållet på den första av två psalmrullar (Willgren, 2016, s. 195–201, fler exempel på denna typ av kvarlämnade kolofoner diskuteras också i Mastnjak, 2023). Således utgör den ett av de tidigaste exempel på ett övergripande samlande begrepp för Psaltarens psalmer. Termen som används är *tefillot*, ”böner,” och värt att notera är att den som generisk term för en samling psalmer sannolikt var en nymodighet. Begreppet förknippas nämligen i flertalet psalmer med den snävare betydelsen ”begäran”, inte minst i protestpsalmer.¹⁷ Så används termen också ofta i resten av Gamla testamentet, där den till exempel kan förekomma parallellt med *tehinna* (”åkallan”, se flertalet gånger i 1 Kung 8, med paralleller i 2 Krön 6). Steg mot en vidgad betydelse kan observeras först i Jes 56:7, där templet omnämns som ett ”bönens hus (*bet-tefillah*) för alla folk”. Bibelvetaren Claus Westermann (1969, s. 315) menar att bruket här indikerar att *tefillah* ”lost its specific meaning of intercession, and became a general term for prayer. Before this there had been no such general and comprehensive term”. Denna bredare betydelse återfinns sedan också i 2 Krön 6:40 (där Ps 132 citeras); 7:12–15 och i 2 Krön 30:27; Neh 11:17, där *tefillah* förknippas med välsignelse (*barak*) och tacksägelse (*jadab*).

En första viktig observation är alltså att en tidig definition av Psaltarens psalmer är att de är *böner*, och att en sådan definition – som vi kan datera till början av andra templets tid – innehållsligt rymmer (minst) *både protest och tacksägelse*.

Att diskussionen kring *tefillah* pekat på 1–2 Krön visar också att andra termer kom att bli vanligare över tid, i synnerhet *jadab* (”tacka”) *hallel* (”lova”). Denna rörelse mot tacksägelse och lovprisning kan också observeras i Psaltaren, där flertalet psalmer mot slutet av antologin försetts med halleluja-ramverk. De börjar och slutar nu med uppmaningen att lova Gud (*hallelu-yah*, se Ps 104–106; 111–117; 135; 146–150), så att hela Psaltaren rör sig från protest till lovprisning, och den term som kom att bli dominerande som generell beteckning för Psaltaren under slutet av andra templets tid är just *tehillim* (”lovsånger”) – Psaltaren blev en *sefer tehillim* (”lovsångernas bok”). Till exempel finns termen belagd i dödahavsmanuskriptet 4Q491 17:4 (*sefer hatehillim*), som dateras till andra halvan av det första århundradet f.v.t.¹⁸ Värt att notera här är att *tehillah*, som är ett feminint ord, fått en maskulin pluraländelse (*-im* i stället för *-ot*), något som kan indikera att det kommit att bli en teknisk term för Psaltaren (se till exempel Flint, 1997, s. 22–23).¹⁹ Intressant är vidare att betoningen på Psaltaren som ”lovsångernas bok” blir explicit i LXX, som översätter *tefillot* (”böner”) i Ps 72:20 med *hymnoi* (”lovsånger”).

En andra viktig observation är alltså att en annan tidig definition av Psaltarens psalmer är att de är *lovsånger*, och att denna term – som vi kan datera till slutet av andra templets tid – därmed innehållsligt rymmer *en stor mångfald* (protest, tacksägelse, hymn, vishetspsalm, kungapsalm, tronbestigningspsalm, osv.).

¹⁷ Se Ps 4:2; 6:10; 17:1; 35:13; 39:13; 42:9; 54:4; 55:2; 61:2; 65:3; 66:19–20; 69:14; 80:5; 84:9; 86:1, 6; 88:3, 14; 90:1; 102:1, 2, 18; 109:4, 7; 141:2, 5; 142:1; 143:1.

¹⁸ Givet manuskriptets fragmentariska karaktär går det dock inte att utesluta att termen här syftar på något annat än Psaltaren.

¹⁹ Termen återfinns också i 11Q5, den stora psalmrulle som bland annat innehåller en längre prosatext om David, där han bland annat beskrivs ha skrivit 3600 lovsånger (*tehillim*, för en diskussion av denna text och dess symbolik, se särskilt Mroczek, 2016). Ytterligare exempel på att detta blev beteckningen på Psaltaren finns i det att tidiga kyrkofäder ibland transkriberade hebreiskan i sina skrifter. Origenes nämner till exempel *sphartheleim* i sin kommentar, likaså hänvisar Hieronymus till *sephar tallim* (se Seybold, 1990, s. 2).

Fortsätter vi teckningen av detta organiska rotsystem kan vi konstatera att om *sefer tehillim* (ofta bara *tehillim*) blir namnet på Psaltaren i judisk tradition kommer den i kristen tradition att betecknas som just ”Psaltaren”. Termen bygger på grekiskans *psalmos*, som noterades ovan vara vanligt förekommande i psalmernas överskrifter. Den översätter i regel hebreiskans *mizmor* och har grundbetydelsen ”knäppa [på strängar]”. Termen implicerar alltså *tonsättning*. Ett tidigt exempel finns i Codex Vaticanus (300-talet), där Psaltaren betecknas som *psalmoi* (pluralformen), och termen ligger sedan till grund för latinets *psalmi*.

En tredje viktig observation är alltså att en tredje, tidig definition av Psaltarens psalmer är att de är ”psalmer”, och därmed *tonsatta* – de har med musik att göra.²⁰ Däremot finns inga indikationer kring vilken *typ* av musik som åsyftas – en komparativ närläsning av till exempel 2 Sam 6:5 och 1 Krön 13:8 visar på en diakron förändring av åtminstone instrumentering över tid (se särskilt Braun, 2002).

DEFINITIONEN

Utifrån det bibliska rotsystem som identifierats ovan kan tre viktiga slutsatser dras. 1) Det första är att begreppen *psalm* och *lovsång* både historiskt och i nutid använts för att beteckna samma samling sånger (Psaltaren), och därför i detta avseende kan förstås som varandras *synonymer*. Här finns därmed potential för att hitta en definition av ”lovsång” som synliggör överlappningar mellan de betoningar och förskjutningar som diskuterats i del 2 och 3 ovan. 2) Det andra är att dessa båda begrepp över tid kommer att komplettera begreppet *bön* – dock utan att ersätta det. 3) Det tredje är att dessa böner – psalmer och lovsånger – historiskt förstås som *tonsatta*. En definition av lovsång som skapar förutsättningar för interdisciplinär dialog genom att ta på allvar sin utgångspunkt i hymnologins mångfacetterade studieobjekt utan att begränsas till att representera endast ett specifikt kulturellt, liturgiskt eller teologiskt uttryck skulle därför kunna lyda som följer: lovsång är *tonsatt bön*, och i detta avseende *synonymt med psalm*. Förstås lovsång i linje med Gerhard von Rads (1975, s. 355–459) nu klassiska beskrivning av Psaltaren som *Antwort Israels* (”Israels svar”) kan den tonsatta bönen vidare beskrivas vara ett gensvar på både Guds *närvaro* (i till exempel lovprisningens form) och *frånvaro* (i till exempel protestens form).

Invändningar skulle kunna formuleras mot en sådan definition. Borde inte lovsång ses som en synonym till *lovprisning* snarare än till psalm – som i till exempel antologin ”Psalmer och sånger” – eftersom ordet innehåller just ”lov”? Innebär inte definitionen ett uteslutande av innehållsliga former som protest, vishet, hämnd med mera? Blir en sådan definition av lovsång inte problematisk i relation till hur begreppet används i olika liturgiska sammanhang?

Två argument kan anföras som svar: 1) Det första är att i det historiska bruk av termen som presenterats ovan är ”lovsång” en term som används för att beteckna Psaltaren *i sin helhet*, inte bara, till exempel, hymner som Ps 104–106; 111–116; 135 och 146–150. 2) Det andra är att en vidare förståelse av ”lovsång” har en motsvarighet i hur begreppet ”hymn” kommit att förstås i hymnologin. Alva Ekström (2006, s. 6) noterar till exempel att ”i den gamla kyrkans historia tycks ordet ha brukats om kristen sång i största allmänhet,” medan det i svensk kontext

²⁰ Enligt Seybold (1990, s. 2) är detta märkligt: ”It is striking that these old titles, the oldest known, appear to conceive of the Psalter from the musical point of view, as a song-book, while they fail to take account of the large number of prayer texts which it contains.” Varför tonsättning och bön ska förstås som inkompatibla med varandra på detta sätt utvecklas dock inte (jfr Wigorts Yngvesson, 2019, s. 18–19: ”från 1600-talet och in i modern tid var det exempelvis vanligt att bönböcker och psalmböcker ansågs som nästan synonyma”).

ofta har kommit att anta en snävare betydelse. Hymnologins definition skiljer sig alltså från både det populära och liturgiska bruket, vilket gör det möjligt att som Hansson (1985, s. 16) vidhålla en bredare definition i forskningen, särskilt komparativa eller interdisciplinära studier: ”det engelska begreppet hymn är ... betydligt vidare och står som samlande term för olika typer av kristen sång som på svenska betecknas med orden psalm, sång och hymn. Begreppet hymn är således mångtydigt”.

Hur är det då med förslaget att se lovsång och psalm som synonyma? En viktig fördel är att det synliggör historiska kontinuiteter, inte bara för att de båda förekommer som beteckning på den antologi som alla kristna sångtraditioner hämtar sin näring ur och som Martin Luther kom att kalla för en ”liten bibel” (”Psaltaren”, ”Lovsångernas bok”, se den svenska översättningen av Luthers företal till Psaltaren i Aurelius, 2010, s. 49), utan också för att den ger goda möjligheter att studera överlappningar mellan evangelisk-luthersk och frikyrklig lovsång och synliggöra fler områden än de som återfinns i de debatter kring musikens form, vokabulär och tonsättning som nämnts kort i inledningen till denna artikel. Ett sådant fokus stämmer, vidare, väl med hur hymnologins uppgift beskrivs av till exempel Mark A. Lampert, Benjamin K. Forrest och Vernon M. Whaley (2019a, s. xiv):

Whatever the term used to describe the art form, the singing of song has always been part of the human journey and a representation of people’s relationship with God ... Hymnology as a discipline is a ”living document”. It is an ever-changing study of the working of God in the lives of his people through song.

Detta skulle då samtidigt kunna medföra en nödvändig breddning av den övervägande *kollektiva* förståelsen av psalm som noterats hos ett antal forskare ovan till att igenkänna att lovsånger (psalmer) kan vara både

deeply personal—for the person writing the lyric and the one singing. Or, they may be inclusive—thoroughly representing a specific denomination, religious group, or theological position. Hymns may also be somewhat universal. ... The hymn is a facilitator for the teaching of theology and Christian doctrine. (s. xv)

Som tonsatt bön kan alltså lovsången rymma en mängd innehållsliga former, precis som ”lovsångernas bok” (bön förstås här i linje med den vidgade betydelsen i Ps 72:20, rymmandes både tal *till* och *om* Gud),²¹ och är möjlig att tonsätta (och framföra) på en mängd sätt. Det sistnämnda innebär att studiet av ”lovsång” fortsatt med fördel bör vara interdisciplinärt, i linje med en förståelse av hymnologin som en ”samverkansvetenskap” (så Ekström 2006, s. 5). Med hjälp av den taxonomi som introduceras nedan kan, vidare, olika aspekter av lovsången beskrivas mer precist, samt studeras oberoende av vilken troendegemenskap forskningen ämnar fokusera.

²¹ Definitionen kommer från Moshe Greenberg (”speech to God – less often about God”), citerad ur Brettler (2017, s. 279), som kontrasterar det mot en vanlig definition av bön som ”a solemn request to God, a god, or other object of worship; a supplication or thanksgiving addressed to God or a god,” det vill säga en definition som överlappar med den snävare betydelse av *tefillot* som diskuterats. Att beteckna lovsången som bön går också väl i linje med den självförståelse som framkommer i till exempel Vingren (2018).

TAXONOMIN

Grundläggande reflekterar taxonomins struktur (se Figur 1 nedan) de fyra aspekter av ”lovsång” som är implicita i definitionen ovan: böns 1) *innehåll*, 2) *tonsättning*, 3) *framförande* och 4) *funktion* (i taxonomin är två av kategorierna sedan indelade i ytterligare underkategorier). Så formulerat relaterar de första två (*innehåll* och *tonsättning*) till den inom musikforskningen grundläggande och ofta återkommande metaforen ”musik som text”, där ”text” inte bara syftar till sångens *ord*, utan enligt Thomas Solomon (2012, s. 87)

to the idea that any musical object, including for example sound recordings, video clips, and other associated media such as album covers, can be considered in all its multimedia parameters as a text that can be subject to formal analysis.

Vidare relaterar dessa ”texter” till olika ”kontexter” (performativa sammanhang) som i taxonomin representeras av kategorierna *framförande* och *funktion*. Relationen mellan de båda beskrivs av Silva Steuernagel (2021, s. 5; jfr översikten i Solomon, 2012, s. 86–87) som följande: ”A musical artifact, in this sense, is a ’bundle of texts’ that interact with one another and are interpreted in context”. ”Text” och ”kontext” överlappar således (musikvetenskaplig forskning har beskrivit gränserna dem mellan som ”fuzzy,” så Brackett, 2000, s. 17) och kan med fördel studeras i dialog med varandra.²²

Figur 1: *Lovsångstaxonomi*²³

Lovsång som tonsatt bön

En respons på Guds närvaro och frånvaro

Text		Kontext						
<i>Innehåll</i>	<i>Tonsättning</i>		<i>Framförande</i>			<i>Funktion</i>		
	<i>(Musik)teori</i>	<i>(Musik)stil</i>	<i>Instrumentering</i>	<i>Form</i>	<i>Förkroppsligande</i>	<i>Sammanhang</i>	<i>Rum</i>	
Protest Tacksägelse Lovprisning Förtrostan Berättelse Bot osv ...	Tonart Melodi Struktur Harmonik Rytm Tempo osv ...	Jazz Soft rock Strängmusik Visa Gospel Klassisk musik osv ...	Orgel Orkester Elgitarr Afroensemble Stråkkvartett Dragspel osv ...	Liveframträdande Inspelning Gemensam sång Improvisation Ledsångare Körsång osv ...	Lyfta händer Intermusikalitet Sittande publik Dans Bildsättning Medsjungande osv ...	Gudstjänst Bönegrupp Hörlurslyssning Begravning Högmässa Konsert osv ...	Konsertlokal Kyrkorum Kollektivtrafik Vardagsrum Församlingsväning Ungdomsgård osv ...	Identitetsformation Bekännelse Evangelisation Underhållning Terapi Tillbedjan osv ...

Slumpade exempel

Text

”Text” innehåller alltså två huvudkategorier. Den första kategorin, *innehåll*, fokuserar på orden, och kan inkludera analyser av till exempel grammatik och teologi, gudsbilder, människosyn, intertextualitet och så vidare. Den andra kategorin, *tonsättning* inkluderar traditionella

²² ”Text” och ”kontext” relaterar så också till de grundläggande frågorna om hur en lovsång är sammansatt och hur den skapar mening (se Brackett, 2000, s. 17).

²³ De nämna exemplen under varje underkategori ska förstås just som sådana: de är slumpmässigt utvalda för att pedagogiskt konkretisera kategorier och underkategorier – de ska inte ses som representativa.

musikteoretiska aspekter som tonart, melodi, rytm och form i underkategorin (*musik*)teori, samt övergripande genre-analyser i underkategorin (*musik*)stil (jfr Solomon, 2012, s. 88).

Kontext

Fokuseras ”kontext” inkluderas i huvudkategorin *framförande* för det första både de som framför/leder lovsången och församlingen/åhörarna.²⁴ Taxonomin tar alltså här tillvara den ökande integrering av performativa aspekter i både hymnologiska och mer renodlade musikvetenskapliga studier som ägt rum under de senaste åren, och som beskrivits av Marcell Silva Steuernagel (2021, s. 5) enligt följande:²⁵

This performance studies lens, therefore, encompasses all aspects of musicking in congregational settings, from pew and platform, soundboard and choir, clergy and laity. Church music is something that participants perform together.

Detta kan då innefatta studier som fokuserar interaktionen mellan dessa, eller enskilda underkategorier som *instrumentering*, (*framförande*)*form*, *förkroppsligande* (här ryms både aspekter som intermusikalitet,²⁶ och mer konkreta kroppsliga uttryck),²⁷ (liturgiskt/icke-liturgiskt) *sammanhang*, samt *rum*(sliga aspekter – var någonstans sker framförandet?).²⁸

Sist kan också huvudkategorin *funktion* studeras utifrån en rad aspekter, både teoretiska perspektiv kring till exempel identitetsformation, och utifrån hur den skapar mening. På så sätt är den sista huvudkategorin också integrativ i det att den av nödvändighet inkluderar flera av de andra kategorierna.

Tre fördelar

Vad är då fördelarna med denna taxonomi? Några har redan nämnts, men jag vill här särskilt lyfta tre områden som exempel på hur taxonomin kan bringa terminologisk klarhet. Det första har med förståelsen av ”rotsystemet” att göra, det andra relaterar till komparativa studier, och

²⁴Jfr Fletcher (2013, s. 17): ”Given that to *perform* combines the senses of both *presenting* (for an audience, in accordance with a planned, rehearsed, or ritualized pattern) and *doing*, performance can encompass not merely formal theater but practically any discrete expressive act directed toward and for the benefit of someone else” (citerad ur Silva Steuernagel, 2021, s. 5). Se också Borio et al. (2020, s. 2): ”In popular music studies, these two perspectives interact: researchers point to a problematic borderline between composers, performers and audience involvement in both live and mediated contexts.”

²⁵Jfr Borio et al. (2020, s. 2): ”In dealing with the complex questions of musical performance, we became aware that the historiographic and ethnographic approaches were not the only ones that needed to be compared and combined. Additional intersections were called for, especially with the fields of popular music studies, performance studies and music technologies – research areas that in the last decades have contributed to the methodological enrichment of musicology.”

²⁶Se vidare Solomon (2012, s. 89), som ger en översikt över hur appliceringen av Bakhtins och Kristevas teoretiska perspektiv har vidgat musikvetenskapens fokus från att studera sånger som enskilda kompositioner till att mer tala om ”relationella fält” där olika musikaliska verk ständigt samspekar med varandra, implicit eller explicit.

²⁷Jfr Silva Steuernagels (2021) fyra ”noder”: ”ritual (and participation in ritual)”; ”embodiment”; ”making special”; och ”play/change” eller det Borio et al. (2020, s. 2) beskriver som ”social interaction”.

²⁸Jfr det som ofta betecknas som *framförandepraktiker* (eng. ”performance practices”), det vill säga ”the stylistic/technical choices of performers in making music” (Silva Steuernagel, 2021, s. 4). Dessa skiljer sig från *tonsättning*, då de sker i stunden, i ett framförandesammanhang.

det tredje knyter an till det offentliga samtalet och de konflikter som ofta uppstått i kyrkliga miljöer kring inte minst tonsättningen av den gemensamma sången.

1. För det första kan klarhet bringas i relation till *innehållsliga* jämförelser. Som exempel kan här tas översättning av bibelord som Ps 22:4, Hebr 13, Ef 5:19 och Kol 3:16. Då de sistnämnda redan diskuterats blir fokus här på de två första.²⁹

Gällande Ps 22:4 kan den ovan föreslagna definitionen synliggöra att den lovsång som omnämns inte kan likställas med *lovprisning* – i ljuset av sammanhanget måste den också rymma protesten. Versen återfinns i början av en individuell protestpsalm där psalmisten *protesterar* mot Guds upplevda frånvaro.³⁰ Mer specifikt ser psalmisten i vv. 4–6 tillbaka på Guds tidigare gensvar på ”fädernas” lovsång, och denna lovsång definieras explicit i v. 6 som *zā’aq*, det vill säga ett *protesterande nödrop* (jfr 2 Mos 2:23, Ps 107:13, 19; 142:2, 6), inte *lovprisning*. Den vidare betydelsen av lovsång framträder alltså tydligt, och motiverar en distinktion mellan ”lovsång” å ena sidan och ”lovprisning” å andra sidan (se kolumn 1 i Figur 1 ovan).

Även i relation till terminologin i Hebr 13:15 kan taxonomin verka klagörande. Det noterades ovan att versen i modern lovsångsteologi ofta tolkats som att *lovprisning ska ”offras” oavsett omständighet*. I ljuset av taxonomin blir det dock tydligt att den ”lovsång” (Bibel 2000) som ska offras behöver preciseras. Grekiskans *thysian aineseōs* översätter i LXX hebreiskans *zēbah todah* – ”tackoffer” (3 Mos 7:13, 15; Ps 107:22; 116:17), vilket innebär att Hebr 13:15 knyter samman en förskjutning från djuroffer till tacksägelse (se särskilt Ps 50:14, 23) med betoningen i Hos 14:2–3 på infriandet av löften (bokstavligen ”fullgöra våra läppars tjurar”, något som kom att omläsas som ”läppars frukt” utifrån likheten mellan hebreiskans *par*, ”tjur”, och *peri*, ”frukt”). Sammantaget med att *homologeō* i övriga Hebreerbrevet bäst översätts ”bekänner” (se Hebr 3:1; 4:14; 10:23; 11:13) blir därmed en bättre översättning ”Så vill vi genom honom ständigt frambara *tacksägelse* som ett offer till Gud, en frukt från läppar som *bekänner* hans namn”.

2. För det andra kan taxonomin i enlighet med resonemangen som förts ovan, bringa klarhet i studier som ämnar jämföra den gemensamma sången i olika teologiska, liturgiska eller kyrkliga traditioner. Utan att utradera specifika betydelser som kan framkomma i empirin kan taxonomin synliggöra den interdisciplinära karaktären samt förse med ett gemensamt språk för att beteckna gemensamheter i fenomen som förekommer i skilda teologiska och liturgiska traditioner. Att ”lovsång” i högre grad skulle förekomma i studier av den frikyrkliga tonsatta bönen, medan ”psalm” föredras i studier av den evangelisk-lutherska liturgin blir då inget problem, utan kan i stället ses som en resurs för ytterligare synergier.
3. För det tredje kan taxonomin vara klagörande i relation till de återkommande debatterna utanför akademien. Detta gäller både för det akademiska studiet av dem, där precision kan erhållas i relation till vilken eller vilka delar av taxonomin som betonas av olika debattörer, och för debattörerna själva. Ser vi på de två citat som introducerade denna artikel visar en analys i ljuset av taxonomin till exempel att medan Börge Gårdh

²⁹ Båda dessa diskuteras också i Davage (2020), med endast smärre skillnader i betoning jämfört med mitt resonemang här.

³⁰ För en analys av de individuella protestpsalmernas teologi, se Lindström (1994).

verkar definiera lovsång i relation till en viss *instrumentering* och *form* svarar Peterson med ett fokus på *funktion*.

SAMMANFATTNING

Jag har i denna artikel svarat på frågan ”Hur skulle en definition av lovsång kunna se ut som skapar förutsättningar för interdisciplinär dialog genom att ta på allvar sin utgångspunkt i hymnologins mångfacetterade studieobjekt utan att därmed begränsas till att representera endast ett specifikt kulturellt, liturgiskt eller teologiskt uttryck?”. Genom att först ge en översikt över betoningar i det Ruth och Hong kallat Contemporary Praise & Worship, den svenska hymnologiska forskningens definitioner av begreppet ”psalm”, samt att ha studerat ett bibliskt ”rot-system” föreslog jag att ett svar på ovan citerade fråga skulle kunna vara att ”lovsång” definieras som ”tonsatt bön”, med vidare betoning på att den som sådan är en respons på Guds närvaro och frånvaro. Denna definition låg så till grund för en taxonomi där olika aspekter av denna tonsatta bön specificerades i dialog med teoretiska ramverk som utvecklats inom hymnologin och musikvetenskapen. Avslutningsvis resonerade jag kring tre områden där taxonomin kan verka klagörande. Ytterst hoppas jag att jag visat att den föreslagna taxonomin kan tjäna den viktiga funktionen att synliggöra kontinuiteter mellan i svensk kontext ofta alltför isolerade forskningsfält.

BIBLIOGRAFI

- Alestig, I. (2021). Sången till Gud är det sista som får lämna oss. *NOD 1*, n.p.
- Arvastson, A. (1963). *Den svenska psalmen*. Gleerup.
- Aurelius, C. A., övers. (2010). *Detta löfte gäller alla: Företal till Bibeln*. Artos.
- Benedict, B. H. & Lester, R. (2019). Retuned Hymn Movement. I M. A. Lamport, B. K. Forrest & V. M. Whaley (red.). *Hymns and Hymnody: Historical and Theological Introductions* (s. 301–314). Volym 3. Cascade Books. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1931hg5.26>
- Borio, G., G. Giuriati, A. Cecchi & M. Lutz. (2020). Introduction. I G. Borio, G. Giuriati, A. Cecchi & M. Lutz (red.). *Investigating Musical Performance: Theoretical Models and Intersections*. (s. 1–5). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429026461-1>
- Brackett, D. (2000). *Interpreting Popular Music*. University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520925700>
- Braun, J. (2002). *Music in Ancient Israel/Palestine: Archaeological, Written and Comparative Sources*. Eerdmans.
- Brettler, M. Z. (2017). Those Who Pray Together Stay Together. I M. S. Pajunen & J. Penner (red.). *Functions of Psalms and Prayers in the Late Second Temple Period*. deGruyter.
- Bruce, F. F. (1985). *The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*. NICNT. Eerdmans.
- Conner, K. (1976). *The Tabernacle of David: The Presence of God as Experienced in the Tabernacle*. City Bible.
- Cornwall, J. (1973). *Let Us Praise*. Logos International.
- . (1983). *Let Us Worship: The Believer's Response to God*. Bridge.
- . (1985). *Elements of Worship*. Bridge.
- Davage, D. (2020). *7 myter om lovsång – och vad Bibeln egentligen säger*. David Media.
- . (kommande 2024). Singing Scripture: On the Reception of Psalms in Contemporary Praise & Worship Lyrics. I L.-S. Tiemeyer (red.). *The Routledge Handbook of the Hebrew Bible in Contemporary Fiction and Poetry*. Routledge.
- Dueck, J. (2017). *Congregational Music, Conflict, and Community*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315546247>
- Dunn, J. D. G. (1975). *Jesus and the Spirit*. SCM.
- Eggehorn, Y. (1998). *Ett hemligt tecken: Dikter i urval*. Bonnier.
- Eidenskog, A. (2021). Lovsångsledare, ungefär lika viktig som en pastor? En kvalitativ intervjustudie om lovsångsledarens roll, funktion och ansvar hos tre församlingsföreståndare inom EFK. ALT: Kandidatuppsats.
- Ekman, Ulf. (2010). *Lovsång*. Livets Ord.
- Ekström, A. (2006). *Inget är skapat utanför: Teologi och kontext i Anders Frostensons författarskap*. Karlstads universitet.
- Gyll, H. (2019). Församlingssångens förändring under 100 år inom Pingströrelsen i Sverige: En undersökning om förändring och bruk i samtiden. Uppsala universitet: Kandidatuppsats.
- Gårdh, N. B. (2017). Variera sången i kyrkan. *Dagen 2017-11-01*. Online: <https://www.dagen.se/debatt/2017/11/01/nils-borge-gardh-variera-sangen-i-kyrkan/>.
- Lara, A. G. (2023). Lovsång och unga vuxna: En kvalitativ studie av lovsångens betydelse för unga vuxna. ALT: Kandidatuppsats.
- Fahlgren, S. (2013). Från blandad kör till lovsångsteam: Historiska och teologiska perspektiv på frikyrkliga sånggrupper. *Årsbok för svensket gudstjänstliv* 8, 23–76.
- Flint, P. W. (1997). *The Dead Sea Psalms Scrolls and the Book of Psalms*. Brill. <https://doi.org/10.1163/9789004350199>
- Frostensson, A. (1963). Steg mot nästa psalmbok. *Bonniers litterära magasin* 32, 644–647.

- Hansson, K.-J. (1985). *En levande församlingsång: 1968 års svenska koralrevision i Finland – idé och verklighet*. Åbo Akademi.
- Hellström, J. A. & Selander S.-Å. (1985). *Hymnologi – en forskning med framtid?*. Teologiska institutionen, Lund.
- Håkanson, R. (2006). I världen, men inte av världen. I idem (red.). *Åtta röster om musik och teologi*.
- Josefsson, U., Wahlström M. & Wenell F. (red.). (2022). *Kristen tro på glid? Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet*. Institutet för Pentekostala studier.
- Josefsson, U. & Wenell F. (2022). Individualiserad tro eller? I U. Josefsson, M. Wahlström & F. Wenell (red.). *Kristen tro på glid? Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet* (s. 7–21). Institutet för Pentekostala studier.
- Karlsson, M. (2022). Att forma sin tro i mötet mellan kulturer. I U. Josefsson, M. Wahlström & F. Wenell (red.). *Kristen tro på glid? Tron hos unga vuxna i svensk frikyrklighet* (s. 162–180). Institutet för Pentekostala studier.
- Lampport, M. A., Forrest B. K. & Whaley V. M. (red.). (2019a). *Hymns and Hymnody: Historical and Theological Introductions*. Volym 1. Cascade Books.
- Lampport, M. A., Forrest B. K. & Whaley V. M. (red.). (2019b). *Hymns and Hymnody: Historical and Theological Introductions*. Volym 3. Cascade Books. <https://doi.org/10.2307/j.ctv14gpjf9>
- Lindström, F. (1994). *Suffering and Sin: Interpretations of Illness in the Individual Complaint Psalms*. Almqvist & Wiksell International.
- Lundqvist, J. (2002). *Take off*. Livets Ord.
- Martin, P. (1964). *Worship in the Early Church*. Marshall, Morgan, and Scott.
- Mastnjak, N. (2023). *Before the Scrolls: A Material Approach to Israel's Prophetic Library*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190911096.001.0001>
- Mitton, C. L. (1976). *Ephesians*. Oliphants.
- Mroczek, E. (2016). *The Literary Imagination in Jewish Antiquity*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780190279837.001.0001>
- Nisser, P. O. (2009). Lovsångsrörelsen: En första skiss. *Hymnologi 2*, 50–63.
- Norlén B. & Kjellberg. G. (2010). *Latter Rain-väckelsen i Östermalms Fria Församling på 1950-talet*. Insamlingsstiftelsen för pingstforskning.
- Petersson, L. (2017). Lovsång är inte till för människor utan Gud. *Dagen 2017-11-14*. Online: <https://www.dagen.se/debatt/2017/11/14/lars-petersson-lovsang-ar-inte-till-for-maniskor-utan-gud/>.
- von Rad, G. (1975). *Old Testament Theology*. Volym 2. SCM.
- Redman. M. (2002). *Tillbedjaren som vägrar ge upp*. David Media.
- Lester R. & Hong L. S. (2021). *A History of Contemporary Praise & Worship: Understanding the Ideas that Reshaped the Protestant Church*. Baker Academic.
- Scheer, G. (2019). Contemporary Praise and Worship Music. I M. A. Lampport, B. K. Forrest & V. M. Whaley (red.). *Hymns and Hymnody: Historical and Theological Introductions* (s. 283–300). Volym 3. Cascade Books. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1931hg5.25>
- Selander, I. (1980). *O hur saligt att få vandra: Motiv och symboler i den frikyrkliga sången*. Gummesons.
- . (1999). *Perspektiv på moderna psalmer*. Verbum
- . (2006). Psalmbok i handen eller textbild på väggen? *Svensket gudstjänstliv 81: Psalm i vår tid*, 44–58.
- Selander, S.-Å. (1973). *"Den nya sången": Den anglosachsiska väckelsesångens genombrott i Sverige*. CWK Gleerup.
- Seybold, K. (1990). *Introducing the Psalms*. T&T Clark.
- Simon, A. (2008). Lovsång – rock eller psalm? En studie om församlingsmedlemmars åsikter kring lovsång. Musikhögskolan i Malmö: Kandidatuppsats.

- Sjöberg, J. (2022). Lovsång i församlingen: en komparativ studie om lovsångens funktion i den kristna församlingen. ALT: Kandidatuppsats.
- Skyum-Nielsen, E. (2014). Salmen som genre. I P. Balslev-Clausen & H. R. Iversen (red.). *Salmesang: Grundbog i hymnologi* (s. 15–26). Det Kgl. Vajsenhus' Forlag.
- Solomon, T. (2012). Theory and Method in Popular Music Analysis: Text and Meaning. *Studia Musicologica Norvegica* 38(1), 86–108. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2960-2012-01-06>
- Steuernagel, M. S. (2021). *Church Music Through the Lens of Performance*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003080329>
- Tomlin, C. & Whitehead D. (2017). *Heligt rop: 7 ord som kommer att förändra ditt sätt att tillbe*. David Media.
- Trulsson, I. (2023). En rad kom till mig: Om psalmers skapelseprocess. Göteborg: Kandidatuppsats.
- Vingren, E. (2018). Lovsångsledaren – en ”prayer intercessor”. Ansgar: Masteruppsats.
- Wastesson, S. (2014). *Från väckelsesång till modern lovsång: Individualismens påverkan på svenska trosamfundets sångtexttraditioner*. Arbetsrapporter i Språk och Kultur 3. Linköping University Electroning Press.
- Westermann, C. (1969). *Isaiah 40–66*. Fortress.
- Wikström, K. (2014). *Hjärtats lovsång*. Pärlan Förlag.
- Willgren [nu Davage], David. (2016). *The Formation of the 'Book' of Psalms: Reconsidering the Transmission and Canonization of Psalmody in Light of Material Culture and the Poetics of Anthologies*. Mohr Siebeck.
- Yngvesson, S. W. (2019). *All din nåd är öppen famn: Psalmernas sjungna teologier*. Verbum.
- Zeiffert, R. (2022). Vad tror unga vuxna på? Enkätundersökning med bibelskoledare. I U. Josefsson, M. Wahlström och F. Wenell (red.). *Kristen tro på glid?* (s. 70–90). Institutet för Pentekostala studier.
- Zschech, D. (2003). *Gränslös lovsång*. Semnos förlag.

David Davage, f. 1983, är docent i Gamla testamentets exegetik (Lunds universitet), lektor i bibelvetenskap vid ALT, samt gästforskare vid University of the Free State, Bloemfontein, Sydafrika. Hans forskning fokuserar tillkomst- och kanonfrågor relaterade till Gamla testaments böcker, ofta belysta utifrån perspektiv från ny (materiell) filologi, bokhistoria och paratextuell kritik. david.davage@altutbildning.se

- Davage, D. (2023). Kan Gamla testamentet bli som nytt? Förkunnelse i ljuset av ett döende testamente. *HYBRID* 1, 21–60.
- Davage, D. (2022). *How Isaiah Became an Author*. Fortress.
- Davage, D. (2021). What Could We Agree On? Outlining Five Fundamentals in the Research of the 'Book' of Psalms. I G. Barbiero, M. Pavan & J. Schnocks (red.). *The Formation of the Hebrew Psalter* (s. 83–119). FAT 151. Mohr Siebeck.
- Davage, D. (2020). *7 myter om lovsång - och vad Bibeln egentligen säger*. David Media.
- Davage, D. (2016). *The Formation of the 'Book' of Psalms: Reconsidering the Transmission and Canonization of Psalmody in Light of Material Culture and the Poetics of Anthologies*. FAT II. Mohr Siebeck.